

IRENEUSZ SŁOMA

ZWYCZAJNA I NADZWYCZAJNA FORMA RYTU RZYMSKIEGO WZAJEMNYM UBOGACENIEM

THE ORDINARY AND EXTRAORDINARY FORM OF THE ROMAN RITE
AS MUTUAL ENRICHMENT

A b s t r a c t. The liturgy of the Church is a living reality due to its nature. It is first of all manifestation of the salutary Mystery in the sacramental way, and also the including of Christians into this reality by means of the world of gestures and symbols. Over the centuries the form of expression has been changing, however, it remained faithful to the essence of the celebration. The Church community has kept watch over it, especially over the Church's solemn and ordinary teaching. Also Benedict XVI's *Motu proprio Summorum Pontificum* and the connected documents are part of all this heritage. They legally establish two forms of the Roman Rite: the Ordinary form, using Paul VI's Missal, and the Extraordinary form, celebrated according to the Missal of 1962. They also give detailed regulations. This contributes to mutual enrichment, owing to a better knowledge of one's own history and Tradition, and also to a certain kind of variety in the way of the expressing of the same faith.

Translated by Tadeusz Karłowicz

Key words: *Summorum Pontificum*, Extraordinary Form of the Roman Rite, "Trent" Holy Mass, M. Lefebvre, traditionalism, traditionalists, traditional circle.

Liturgia wyraża i kształtuje życie chrześcijańskie, zawierając w sobie i aktualizując Zbawcze Misteria. Będąc źródłem i wyrazem pobożności, jest ona także podstawą dla refleksji teologicznej. Liturgia oparta na Objawieniu Bożym, mającym charakter sakramentalny i w taki sposób je uobecniająca, w ścisłym związku z Pismem Świętym, prowadzi do refleksji teologicznej i jej się poddaje. Liturgia, rodząc i wyrażając wiarę, a zarazem będąc także wyrazem i jednym ze środków przekazu Tradycji, stoi u podstaw życia

i nauczania Kościoła¹. Podlega ona także pewnemu rozwojowi, nigdy jednak nie tracąc swej istoty, lecz wzbogacając się o pewne nowe elementy, aby jeszcze wyraźniej spełniać swoje zadanie we współczesnym świecie. Zawsze jest ona wynikiem organicznego rozwoju i ciągłości, przekazując człowiekowi skarby wiary i pobożności. Do tego zadania przyczynia się też Nadzwyczajna Forma Rytu Rzymskiego², szeroko dostępna po Motu proprio *Summorum Pontificum* Benedykta XVI z 7 lipca 2007 r.

1. KOŚCIÓŁ STRÓŻEM LITURGII

Kościół katolicki, będąc od wieków stróżem i apostołem depozytu wiary, przekazuje go Ludowi Bożemu i czuwa nad tym, by był przez niego przyjmowany oraz wprowadzany w życie. Znaczącym wyrazem tego depozytu, nieustannie obecnym w historii chrześcijaństwa, jest liturgia. W przeciągu całej historii Kościoła zawsze była ona dla chrześcijan nieodzownym elementem życia i wyznawania wiary. Magisterium Kościoła od wieków czuwało, by ta sfera życia chrześcijańskiego nie zatraciła swego znaczenia, lecz skutecznie prowadziła wierzących do uświęcenia. Mimo że każda epoka w historii Kościoła miała swoje charakterystyczne cechy i problemy, starając się jak najlepiej odpowiedzieć na oczekiwania swojego czasu, to trzeba zauważyć, że celebrowanie Świętych Tajemnic w każdym czasie wyrażała wiarę i życie Kościoła. W ten wymiar wpisuje się także Sobór Watykański II.

W nauce Soboru na pierwsze miejsce wysuwa się rzeczywistość liturgii jako źródło i szczyt życia chrześcijańskiego oraz troska o to, by przez dostosowanie celebrowania do wymogów współczesności umożliwić wiernym lepsze w niej uczestnictwo. Głównymi punktami Konstytucji o liturgii *Sacro-sanctum Concilium*³ Soboru Watykańskiego II jest ukazanie liturgii jako dokonującej się aktualnie historii zbawienia (KL 5-6), rzeczywistej obecności Chrystusa oraz dzieła Przenajświętszej Trójcy (KL 7), objawienia Kościoła (KL 9), czynnego uczestnictwa w misterium Chrystusa (KL 10, 14), komunikowania się Boga ze swoim ludem (KL 24, 33), odpowiedzi Bogu przez zgromadzony lud (KL 33), pedagogii Kościoła (KL 33), źródła życia

¹ Por. D.W. Fagerberg. *Moje rozumienie teologii liturgicznej*. W: *Teologia liturgiczna. W poszukiwaniu syntezy w teologii*. Red. B. Migut. Lublin: Wyd. KUL 2013 s. 73-74; B. Migut. *Teologia liturgiczna. Próba systematyzacji*. Tamże s. 16-19.

² Dalej skrót: NFRR.

³ Dalej skrót: KL.

chrześcijańskiego (KL 9-12). Takie ujęcie zmierza do tego, aby celebracja stawała się rzeczywistością żywą dla każdego chrześcijanina i wpływała na jego codzienne życie⁴.

Czerpiąc z powyższego ducha oraz zasad wyznaczonych przez wspomnianą Konstytucję o liturgii, dokonano odnowy ksiąg liturgicznych (KL 5-46), ze szczególnym uwzględnieniem misterium Eucharystii (KL 47-58). Zasady te zostały wprowadzone w życie, przyczyniając się niewątpliwie do realizacji głównego celu reformy. Cel ten można utożsamiać z następującymi wskazaniami Konstytucji o liturgii: „aby wszystkich wiernych prowadzić do pełnego, świadomego i czynnego udziału w obrzędach liturgicznych, którego się domaga sama natura liturgii [...]. To pełne i czynne uczestnictwo całego ludu trzeba mieć dokładnie na uwadze przy odnowieniu i pielęgnowaniu świętej liturgii. Liturgia bowiem jest pierwszym i niezastąpionym źródłem, z którego wierni czerpią ducha prawdziwie chrześcijańskiego” (KL 14). Już sam Sobór zaznacza jednak, że proces odnowy liturgii jest procesem długofalowym i wymagającym: „osiągnięcia tych rezultatów nie można się spodziewać, jeżeli najpierw sami duszpasterze nie będą przeniknięci duchem i mocą liturgii i nie staną się jej nauczycielami” (KL 14). Zadanie to wymaga zatem nieustannej formacji najpierw duchownych, a następnie wiernych świeckich, by dostrzegali oni nie tyle zmianę w stosunku do tego, co było wcześniej, ale odkryli głęboki sens soborowej reformy. Postawy z tym związane nie zawsze były jednoznaczne i już na samym początku planowanej reformy spotykały się z przeciwnościami.

2. SOBOROWA ODNOWA

Zadanie realizacji soborowej wizji liturgii powierzono *Consilium ad exequendam Constitutionem de Sacra Liturgia*, powołanemu do istnienia na mocy Motu proprio Pawła VI *Sacram Liturgiam* z 25 stycznia 1964 r., które dzięki ofiarnej pracy wielu ekspertów wprowadzało wymogi soborowej odnowy w życie. Uczyniono to przez wprowadzanie pewnych zmian w dotychczasowej formie celebracji, wydając odpowiednie instrukcje, m.in.: *Inter Oecumenici* (z 26 września 1964 r.), *Musicam sacram* (z 5 marca 1967 r.), *Tres abhinc annos* (z 4 maja 1967 r.), *Eucharisticum Mysterium* (z 25 maja 1967 r.). Jednym z największych osiągnięć *Consilium* było opracowanie

⁴ M. S o d i. *Teologia liturgiczna sztuką syntezy teologii*. W: *Teologia liturgiczna* s. 109.

nowego *Ordo Missae*. 24 października 1967 r. zostało ono przedstawione w Kaplicy Sykstyńskiej do oceny biskupom zebranych na pierwszym Synodzie Biskupów, a następnie w obecności Pawła VI. Po uwzględnieniu pewnych zastrzeżeń i propozycji zmian Paweł VI Konstytucją apostolską *Missale Romanum* z 3 kwietnia 1969 r. wprowadził *Novus Ordo Missae* w życie. 25 maja 1969 r. ogłoszono nowy lekcjonarz mszalny. 26 marca 1970 r. został wydany nowy *Mszał Rzymski*⁵. Celem wszystkich tych działań było dostosowanie obrządku rzymskiego do wymogów współczesności, aby zachowując Tradycję, przybliżyć wiernym Zbawcze Misteria obecne w sakramentach Kościoła. Do takiej koncepcji nawiązuje także *Ogólne Wprowadzenie do Mszału Rzymskiego*, stwierdzając: „oba Mszały Rzymskie, chociaż dzielą je cztery wieki, zawierają jedną i tę samą tradycję. Jeśli zaś rozważymy wewnętrzne elementy tej tradycji, zrozumiemy, jak wspólnie drugi mszał udoskonala pierwszy” (nr 6).⁶

3. OPÓR WOBEC REFORMY

Postanowienia Soboru Watykańskiego II budziły u niektórych różnego rodzaju obawy i niezrozumienie. Do najbardziej reprezentatywnych należy zaliczyć abpa Marcela Lefebvre'a, który aktywnie sprzeciwiał się wielu soborowym koncepcjom. Podważał m.in. naukę o kolegium biskupów (określając ją mianem kolektywizmu w Kościele) oraz Deklarację o wolności religijnej *Dignitatis humanae*, upominał się także o wyraźne i jednoznaczne potępienie komunizmu w soborowych dokumentach (podobnie czyniło wielu biskupów)⁷. Najbardziej jednak rażąca była dlań Konstytucja o liturgii. Mimo całej swej negatywnej postawy podpisał wszystkie dokumenty soborowe⁸, w tym nawet, uważaną przezeń za wątpliwą teologicznie, Deklarację o wolności religijnej⁹. Później jednak wszystkie te dokumenty zakwestionował, uznając, że Sobór zerwał z Tradycją i nie jest już w pełni wierny Chry-

⁵ Por. Cz. Krakowiak. *Dlaczego nadzwyczajna forma celebracji Mszy Świętej?* W: *Jedna wiara jedna Msza*. Red. Cz. Krakowiak, B. Migut. Lublin: Wyd. KUL 2009 s. 163-169.

⁶ *Ogólne wprowadzenie do Mszału Rzymskiego*. Poznań: Pallottinum 2004.

⁷ Por. R.M. Wiltgen. *Ren wpada do Tybru*. Dębogóra: Wyd. AA 2010 s. 111-112; 319-326; 353-361.

⁸ Por. <http://www.ekumenizm.pl/content/article/20090121105914366.htm> (dostęp 31 grudnia 2013 r.).

⁹ Por. <http://www.nowyruchliturgiczny.pl/2011/10/od-redakcji-ii-abp-marcel-lefebvre.html> (dostęp 31 grudnia 2013 r.).

stusowi¹⁰. Taka postawa doprowadziła go do założenia Bractwa św. Piusa X (FSSPX) oraz schizmy, którą przypieczętowała ekskomunika *latae sententiae* za wyświęcenie czterech biskupów bez zgody Stolicy Apostolskiej 30 czerwca 1988 r., zniesiona przez Benedykta XVI 21 stycznia 2009 r.¹¹ Konieczne są dalsze rozmowy i dyscyplinarne uporządkowania, gdyż „dopóki nie będzie wyjaśnienia kwestii dotyczących doktryny, Bractwo nie będzie miało jakiegokolwiek statusu kanonicznego w Kościele, a należący do niego duchowni, jeśli nawet zostali uwolnieni z kary kościelnej – nie pełnią godziwie jakiegokolwiek posługi w kościele”¹². Obecnie nastąpił impas, gdyż kluczem do rozwiązania sytuacji jest akceptacja nauczania Soboru oraz zrozumienie, że Tradycja jest żywym przekazem wiary, zachowującym istotę i ciągłość, często przyjmującym pewnego rodzaju nowe formy wyrazu.

Innym wyrazem sprzeciwu wobec soborowej odnowy, zwłaszcza w jej wymiarze liturgicznym, jest – często przywoływanym przez pewne środowiska – *Krótką analizą krytyczną „Novus Ordo Missae”*. W pierwszych słowach wyrażone zostaje w niej przekonanie, że nowy ryt Mszy jest całkowitym zerwaniem z dotychczasową Tradycją i stanowi protestantyzację obrzędów w przeciwieństwie do obowiązującego przed reformą Mszału Piusa V. Jako uzasadnienie podaje się następujące fakty: zniesienie takich modlitw jak *Aufer a nobis, Oramus te, Suscipe, Sancta Trinitas, Placeat tibi, Sancta Trinitas*; zmiana w formie spowiedzi powszechnej; zmiana modlitw przy *offertorium*; ograniczenie używania prefacji o Trójcy Świętej ze względu na wprowadzenie wielu nowych prefacji; wprowadzenie nowych Modlitw Eucharystycznych; wprowadzenie aklamacji po konsekracji oraz pominięcie wielu gestów obecnych w poprzednim Mszale; podkreślenie roli ołtarza; podkreślenie znaczenia wiernych zgromadzonych na sprawowanie Eucharystii. Wszystko to zostaje uznane za porzucenie dotychczasowej wiary Kościoła przez wprowadzenie celowego zamętu i wieloznaczności. Podkreślona tutaj zostaje rola Mszału używanego przed reformą soborową (a także przez Ojców Soboru w trakcie jego trwania) jako nieomylnego i niezmiennego¹³.

¹⁰ Por. M. L e f e b v r e. *Oskarżam Sobór!* Warszawa: Wyd. Te Deum 2003.

¹¹ *Dekret o zniesieniu ekskomuniki „latae sententiae” biskupom bractwa kapłańskiego św. Piusa X*. „Anamnesis” 14:2009 nr 58 s. 24.

¹² *List Benedykta XVI do biskupów Kościoła Katolickiego z 10 marca 2009 r.* „Niedziela” 15:2009 s. 4-5.

¹³ Por. A. O t t a v i a n i, A. B a c c i. *Krótką analizą krytyczną Novus Ordo Missae*. W: G. Ś n i a d o c h. *Msza Święta Trydencka mity i prawda*. Żąbki: Instytut Summorum Pontificum 2011 s. 185-213.

Powyższy dokument zdaje się przyjmować pozycję zachowawczą wobec wszelkich nowości i rozumienie takowych jako niedopuszczalnych i niszczących wszystko, w co dotychczas wierzone. Tymczasem jednak pewne zmiany czy opuszczenia nie oznaczają odrzucenia doktryny Kościoła, a mają na celu przysłużyć się lepszemu jej poznaniu i przyswojeniu przez wierzących. Każda ze wspomnianych zmian nie dokonała się nagle i pochopnie z powodu kaprysu jednostki, ale była realizacją zaleceń Soboru (por. KL 50), zyskała akceptację odpowiednich władz kościelnych, została poprzedzona wnikliwym studium historii i Tradycji. „Tradycja ta, wywodząca się od Apostołów, rozwija się w Kościele pod opieką Ducha Świętego. Wzrasta bowiem zrozumienie tak rzeczy, jak słów przekazywanych, już to dzięki kontemplacji oraz dociekaniu wiernych, którzy je rozważają w sercu swoim (por. Łk 2,19 i 51), już też dzięki głębokiemu, doświadczalnemu pojmowaniu spraw duchowych, już znowu dzięki nauczaniu tych, którzy wraz z sukcesją biskupią otrzymali niezawodny charyzmat prawdy” (KO 8¹⁴).

4. ŚRODOWISKA TRADYCJI

Wspomniane wyżej wydarzenia i publikacje przyczyniły się do powstawania grup wiernych przywiązanych do wcześniejszej liturgii. Konstytucja apostołska *Missale Romanum*, wprowadzając nowy ryt Mszy, zdaje się jasno stwierdzać, że jest on obowiązujący „bez względu na przeciwne postanowienia Konstytucji i zarządzeń apostołskich naszych poprzedników i bez względu na inne przepisy godne wspomnienia i unieważnienia”. Takie sformułowanie wskazywałoby, że poprzedni Mszał już nie obowiązuje. Tymczasem istniały grupy wiernych, które trwały przy poprzedniej formie sprawowania Mszy. W związku z tym wydawane były pewne pozwolenia na sprawowanie liturgii w starszej formie, np. dokument *Unicuique suum* czy indult *Quattuor abhinc annos* z 8 grudnia 1970 r.¹⁵ Spora część osób przywiązanych do poprzedniej formy celebracji sympatyzowała z abpem Lefebvrem. Kościół prowadził z nim dialog i starał się dojść do porozumienia. Niestety rozmowy zostały przerwane po schizmatyckim akcie abpa Marcela, o czym wcześniej wspomniano.

Ten akt nieposłuszeństwa wpłynął na wydanie przez Jana Pawła II Listu apostołskiego w formie Motu proprio *Ecclesia Dei* (z 2 lipca 1988 r.),

¹⁴ Konstytucja o Objawieniu Bożym *Dei Verbum* Soboru Watykańskiego II z 18 listopada 1965 r.

¹⁵ Por. K r a k o w i a k. *Dlaczego nadzwyczajna forma celebracji Mszy Świętej?* s. 182-184.

w którym ustanawia on komisję mającą sprawować pieczę nad kapłanami, seminarzystami, wspólnotami zakonnymi i ich członkami przywiązany do liturgii sprzed reformy liturgicznej. Mieli oni zachowywać swoje tradycje związane z duchowością i liturgią na podstawie *Protokołu* podpisanego 5 maja 1988 r. przez kard. Ratzingera i abpa Lefebvre'a¹⁶. Dokument ten wymagał przede wszystkim wierności papieżowi i uznania jego prymatu, przyjęcia doktryny zawartej w Konstytucji dogmatycznej o Kościele *Lumen gentium* nr 25, pozytywnego nastawienia wobec nauki całego Soboru i wydanych po nim dokumentów bez podejmowania polemiki z nimi, uznania ważności Mszy św. i sakramentów sprawowanych według nowych ksiąg liturgicznych, respektowania Kodeksu Prawa Kanonicznego z 1983 r. z uwzględnieniem jednak szczegółowych przepisów dyscyplinarnych nadanych Bractwu. Z prawa tego skorzystały np. Bractwo Kapłańskie św. Piotra (FSSP), Instytut Dobrego Pasterza (IBP), benedyktyni w Fontgombault oraz inne. Celem powyższych działań była pasterska troska o dobro wiernych oraz zachowanie jedności w łonie Kościoła, aby zapobiec dalszym podziałom.

Działalność wspomnianych konfraterni, a także rozwój grup wiernych pielęgnujących ryt stosowany przed reformą liturgiczną wciąż pozostaje procesem żywym i zyskującym nowych członków. Taka sytuacja skłoniła Benedykta XVI, znanego z umiłowania liturgii oraz krytycznego spojrzenia na recepcję soborowych wymagań, do wydania Motu proprio *Summorum Pontificum*. Dokument ten poszerza dotychczasowe zezwolenia na korzystanie z liturgii sprzed reformy soborowej. Już w pierwszym artykule stwierdza, że „godziwe jest celebrowanie Ofiary mszalnej zgodnie z wydaniem wzorcowym Mszału Rzymskiego promulgowanego przez bł. Jana XXIII i nigdy nie zniesionego, jako nadzwyczajna forma liturgii Kościoła”. Ponadto dopuszcza możliwość stosowania wspomnianego rytu każdego dnia (oprócz *Triduum Sacrum*) przez każdego kapłana i bez osobnego zezwolenia w Mszach bez udziału ludu, w takiej celebracji mogą też wziąć udział wierni, którzy o to proszą (art. 4); umożliwia także korzystanie z rytuału wydanego przed Soborem Watykańskim II przy udzielaniu sakramentów chrztu, bierzmowania, małżeństwa, pokuty i namaszczenia chorych, a nadto umożliwia kapłanom odmawianie Brewiarza Rzymskiego promulgowanego przez bł. Jana XXIII (art. 9). Dokument ten zachęca także biskupów do pasterskiej troski o wspomniane grupy wiernych oraz zapewnienie im możliwości celebracji i odpowiedniej formacji. W tym duchu do Motu proprio

¹⁶ <http://www.piusx.org.pl/fsspx/abp-Marceli-Lefebvre> (dostęp 31 grudnia 2013 r.)

został dołączony także list papieża do biskupów. Papież wskazuje w nim, że „zaraz po Soborze zakładano, że zapotrzebowanie na Mszał z roku 1962 ograniczy się do starszego pokolenia, które w tej formie liturgii wyrosło. W międzyczasie jednak okazało się z całą oczywistością, że młodsze pokolenie też może odkryć tę Formę liturgiczną, poczuć jej piękno i odnaleźć w niej ten sposób spotkania z Tajemnicą Najświętszej Eucharystii, który byłby najlepiej do niego dopasowany”¹⁷. Jako jeden z celów *Summorum Pontificum* wskazuje on także, że „celebracja Mszy zgodnie z Mszałem Pawła VI będzie mogła mocniej niż kiedykolwiek wcześniej ukazać wiernym sferę sacrum, która tak ich przyciąga do wcześniejszej Formy Rytu Rzymskiego. Najmocniejsza gwarancja tego, że Mszał Pawła VI może jednoczyć parafialne wspólnoty i może być przez nie kochany, tkwi w tym, że Forma ta jest odprawiana z wielką czcią i z dbałością o przepisy liturgiczne. Ukazane w ten sposób będą duchowe bogactwo i teologiczna głębia tego Mszału”¹⁸. Już tutaj jednak zaznacza, że konieczne jest wzajemne ubogacenie przez wprowadzenie do Mszału z 1962 r. nowych wspomnień świętych oraz nowych prefacji.

W następstwie *Summorum Pontificum* Papieska Komisja *Ecclesia Dei* wydała Instrukcję *Universae Ecclesiae* (30 kwietnia 2011 r.), dotyczącą stosowania zasad zawartych we wspomnianym Motu proprio. W dokumencie tym przypomniano szczegółowo treść *Summorum Pontificum* z odpowiednimi wskazaniemiami prawnymi, podkreślając m.in., że przy celebracji należy stosować normy dyscyplinarne zgodnie z Kodeksem Prawa Kanonicznego z 1983 r. oraz że w przypadku sakramentu bierzmowania stosowanym według ksiąg przedsoborowych nie zachodzi konieczność używania nowszej formuły z *Ordo Confirmationis* Pawła VI (nr 29). W instrukcji zachęca się ordynariuszy, aby zadbali o odpowiednią formację kapłanów w dziedzinie NFRR. Bardzo ważnym punktem dokumentu jest jednoznaczne stwierdzenie, że „wierni, którzy proszą o Msze św. w formie nadzwyczajnej, nie mogą w żaden sposób popierać albo należeć do grup, które okazują się być przeciwko ważności bądź prawomocności Mszy św. i Sakramentów celebrowanych w formie zwyczajnej albo przeciwko Biskupowi Rzymu jako Najwyższemu Pasterzowi Kościoła Powszechnego” (nr 19).

¹⁷ List papieża Benedykta XVI do biskupów z okazji publikacji Motu proprio „*Summorum Pontificum*”. „Liturgia Sacra” 14:2008 nr 2 s. 234-235.

¹⁸ Tamże.

5. WYZWANIA WSPÓŁCZESNOŚCI

Wspomniane dokumenty kształtują istniejące grupy wiernych związanych z NFRR, które same często określają siebie mianem „środowiska tradycji łacińskiej” albo „tradycjonalistów”. Celem istnienia tych grup jest przede wszystkim uświęcenie siebie i życia codziennego przez celebrowanie obrzędów sprzed reformy soborowej. Koniecznym wymogiem jest także, aby „je na przyszłość zachować i zapewnić im wszelki rozwój [...], aby tam, gdzie zachodzi potrzeba, zostały one roztropnie i gruntownie rozpatrzone w duchu zdrowej tradycji, oraz aby im nadano nową żywotność, stosownie do współczesnych warunków i potrzeb” (KL 4). W związku z tym pojawiają się różne głosy związane z tą formą celebracji. Jedni pragną ją zachować, uznając, że jest nieomylna i nie dopuszcza najmniejszej zmiany. Inni natomiast wskazują, że ryt ten musi być zreformowany według zaleceń Soboru m.in. przez uproszczenie i opuszczenie pewnych części jako niepotrzebnych dodatków (KL 50), zwiększenie perykop biblijnych (KL 51), integralność homilii (KL 52), wprowadzenie modlitwy wiernych (KL 53), gdyż bez tego wydaje się być niewierny uroczystemu nauczaniu Kościoła.

Pierwsze ze stanowisk zdaje się cechować pewne niedostrzeżenie Tradycji jako rzeczywistości żywej i uwzględniającej wymogi czasów, w których się żyje, czego przykładem mogą być reformy przeprowadzone przez poszczególnych papieży, poczynając od Klemensa VIII aż do św. Jana XXIII, odnośnie do Mszału Rzymskiego. Ich celem było zapewnienie ciągłej żywotności liturgii, by nie stała się ona jedynie „żywą skamieliną”. Do takiego celu pragnie też zmierzać wspomniane drugie stanowisko. Zastanawiającym w tym kontekście wydaje się fakt, że *Summorum Pontificum* nie nakazuje stosowania wydanych po Soborze instrukcji odnoszących się do Mszału z 1962 r. Ponadto wspomniane wcześniej dokumenty wskazują na potrzebę wprowadzenia do formy nadzwyczajnej nowych wspomnień świętych oraz nowych prefacji oraz zlecają szczegółowe rozpatrzenie koniecznych działań komisji *Ecclesia Dei*. Wydaje się to sytuować omawianą formę celebracji w soborowym rozumieniu *omnes Ritus legitime agnitos* (KL 4), pozostając wiernym jego nauczaniu. Wspomniane wyżej zasady odnowy zostały już zastosowane w odnowionym *Ordo Missae*, w jego formie zwyczajnej, forma nadzwyczajna zaś, jak wskazuje samo jej określenie, nie ma na celu natychmiastowego upodobnienia się do *Novus Ordo*, bo przeczyłoby to celowości jej istnienia. Ich wspólnym zadaniem jest uświęcanie życia chrześcijańskiego przez znajomość własnej tradycji oraz otwartość na wymogi współczesności.

BIBLIOGRAFIA

- Benedykt XVI: List do biskupów Kościoła Katolickiego z 10 marca 2009 r. „Niedziela” 15:2009 s. 4-5.
- Benedykt XVI: List do biskupów z okazji publikacji Motu proprio *Summorum Pontificum*. „Liturgia Sacra” 14:2008 nr 2 s. 234-235.
- Benedykt XVI: Motu proprio *Summorum Pontificum* z 7 lipca 2007 r.
- Dekret o zniesieniu ekskomuniki *latae sententiae* biskupom bractwa kapłańskiego św. Piusa X. „Anamnesis” 14:2009 nr 58 s. 24.
- Krakowiak Cz.: Dlaczego nadzwyczajna forma celebracji Mszy Świętej? W: Jedna wiara jedna Msza. Red. Cz. Krakowiak, B. Migut. Lublin: Wyd. KUL 2009.
- Lefebvre M.: Oskarżam Sobór! Warszawa: Wyd. Te Deum 2003.
- Ogólne wprowadzenie do Mszału Rzymskiego. Poznań: Pallottinum 2004.
- Ottaviani A., Bacci A.: Krótka analiza krytyczna *Novus Ordo Missae*. W: G. Śniadoch. Msza Święta trydencka mity i prawda. Ząbki: Instytut Summorum Pontificum 2011 s. 185-213.
- Teologia liturgiczna. W poszukiwaniu syntezy w teologii. Red. B. Migut. Lublin: Wyd. KUL 2013.
- Wiltgen R. M.: Ren wpada do Tybru. Dębogóra: Wyd. AA 2010.
- <http://www.ekumenizm.pl/content/article/20090121105914366.htm>
- <http://www.nowyruchliturgiczny.pl/2011/10/od-redakcji-ii-abp-marcel-lefebvre.html>
- <http://www.piusx.org.pl/fsspx/abp-Marceli-Lefebvre>

ZWYCZAJNA I NADZWYCZAJNA FORMA RYTU RZYMSKIEGO
WZAJEMNYM UBOGACENIEM

Streszczenie

Liturgia Kościoła jest rzeczywistością żywą ze względu na jej naturę. Jest nią przede wszystkim uobecnianie zbawczego Misterium na sposób sakramentalny, a także włączanie w tę rzeczywistość chrześcijan przez świat gestów i symboli. W ciągu wieków sposób wyrazu zmieniał się, pozostając wierny istocie celebracji. Nad tym czuwała wspólnota Kościoła, zwłaszcza w jego uroczystym i zwyczajnym nauczaniu. W całe to dziedzictwo wpisuje się także Motu proprio *Summorum Pontificum* Benedykta XVI oraz związane z nim dokumenty. Prawnie ustanawiają one dwie formy rytu rzymskiego: formę zwyczajną, posługującą się Mszałem Pawła VI, oraz formę nadzwyczajną, sprawowaną według Mszału z 1962 r. Podają przy tym szczegółowe przepisy. Przyczynia się to wzajemnego ubogacenia dzięki lepszemu poznaniu własnej historii i Tradycji, a także przez pewnego rodzaju różnorodność w sposobie wyrażania tej samej wiary.

Słowa kluczowe: *Summorum Pontificum*, Nadzwyczajna Forma Rytu Rzymskiego, Msza „trydencka”, M. Lefebvre, tradycjonalizm, tradycjonałiści, środowisko Tradycji.